

Υποχρεωτικός ο εμβολιασμός

του Πέτρου Ι. Παραρά

Από την αρχή της αξιοπρέπειας του ανθρώπου και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του (άρθρα 2 και 5 παρ. 1 Συντ.) απορρέει το δικαίωμα αυτοδιάθεσης του ατόμου, δηλαδή η ελευθερία να δρα αδέσμευτο και να διαμορφώνει αυτοβούλως την προσωπικότητά του. Είναι η λεγόμενη «ελευθερία του αυτοκαθορισμού» ή «αρχή της προσωπικής αυτονομίας». Παράλληλη και η επιταγή ότι «Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους» (άρθρ. 25 παρ.1, εδ. α΄ Συντ.). Εντεύθεν η κρατήσασα άποψη ότι το άτομο καθίσταται «ιδιοκτήτης του εαυτού του», άρα υπάρχει υποχρέωση κάθε τρίτου για σεβασμό του σώματός του που είναι στοιχείο της προσωπικότητας, κάθε δε επέμβαση επ' αυτού απαιτεί την προηγούμενη συναίνεση του ατόμου, εκτός και αν πρόκειται για μέτρο αναγκαίο για την προστασία της υγείας (άρθρ.8 παρ. 2 ΕΣΔΑ). Άλλως, αν συντρέχουν λόγοι γενικότερου δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος, το άτομο δεν είναι ελεύθερο να εξουσιάζει απόλυτα το σώμα του.

Περιπτώσεις που θεμιτώς περιορίζεται το δικαίωμα αυτοδιάθεσης είναι, μεταξύ άλλων, η υποχρέωση στράτευσης, η καταδίκη σε φυλάκιση, οι συνεχείς ιατρικοί έλεγχοι στους οποίους υποβάλλονται οι γυναίκες που ασκούν πορνεία, δοθέντος ότι οι έλεγχοι αυτοί αποβλέπουν «στην προστασία της δημόσιας υγείας» (ΣΕ 2276/2008), αλλά και η προβλεπόμενη απαγόρευση, για ορισμένο διάστημα, δημοσίων συναθροίσεων ή ιδιωτικών συγκεντρώσεων για επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, εδώ δε υπάγεται και η μη εξάπλωση του Covid-19 (άρθρ. 11 παρ. 2 Συντ. και άρθρ. 11 παρ. 2 ΕΣΔΑ, η οποία δέχεται περιορισμό των συναθροίσεων και για την προστασία της υγείας' κατά την άποσή μου, ισχύει εδώ «η αρχή της ενότητας του Συντάγματος και της ΕΣΔΑ»).

Ειδικότερα ως προς την υγεία, το Κράτος υποχρεούται να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία του ατόμου, πέραν όμως τούτου

επιτρέπεται η λήψη μέτρων που επιβάλλονται μεν στα άτομα, στοχεύουν όμως προεχόντως στην προστασία της δημόσιας υγείας (άρθρα 5 παρ. 5 και Ερμην. Δήλωση, 21 παρ. 3 Συντ.), όπως είναι και ο εμβολιασμός κατά του Covid-19. Στις περιπτώσεις αυτές, ο εμβολιασμός, ως μορφή προληπτικής ιατρικής επέμβασης, ενδείκνυται, λόγω της πανδημίας, να επιβάλλεται από το κράτος ως υποχρεωτικός (όμως δεν έχει εκδοθεί ακόμη η σχετική υπουργική απόφαση που να τον καθιστά υποχρεωτικό, όπως προβλέπεται στην εξουσιοδότηση του άρθρ.4 παρ. 3 ν.4675/11.3.2020), διότι αποβλέπει όχι μόνο στην προστασία του εμβολιαζόμενου, αλλά και στη μη μετάδοση του ιού στους τρίτους που συναναστρέφονται μαζί του, είτε πρόκειται για το οικογενειακό περιβάλλον ή τα μέσα μαζικής μεταφοράς ή τον τόπο εργασίας του. Δηλαδή η υποχρέωση εμβολιασμού είναι θεμιτός περιορισμός στο δικαίωμα διαθέσεως του σώματος, διότι στοχεύει ευθέως στην προστασία και των τρίτων, δηλαδή της δημόσιας υγείας (ΣΕ 609/1975, 3730/1977). Πρόκειται εδώ για κλασική περίπτωση «ενσυναίσθησης» (empathie), δηλαδή να σκέπτεσαι και τους άλλους και όχι μόνο τον εαυτό σου. Ο δε απλός «πειθαναγκασμός» είναι για τον Έλληνα λέξη άγνωστη, αν δε το εμβόλιο παραμείνει τελικά προαιρετικό, θα πολλαπλασιαστούν οι αρνητές του.

Ο δικαιολογητικός λόγος του υποχρεωτικού εμβολιασμού έγκειται στο ότι το άτομο μετέχει υποχρεωτικώς στο «κοινωνικό σύνολο», η δε συμμετοχή του στην κοινωνική ζωή της χώρας (άρθρ.5 παρ.1 Συντ.) κάνει να υποχωρεί το δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού του, εφόσον εντεύθεν προσβάλλεται το εξ ίσου σημαντικό δικαίωμα τρίτου στη ζωή, την οποία κινδυνεύει άμεσα να χάσει από την μετάδοση του κορωνοϊού λόγω της αβελτηρίας συνανθρώπου. Και αφού η επιτροπή λοιμωξιολόγων μόνον το εμβόλιο προτείνει για την μη μετάδοση του νοσήματος, έπεται ότι εν προκειμένω δεν εφαρμόζεται ούτε η αρχή της αναλογικότητας, αφού δεν υπάρχει άλλη εναλλακτικά υποδεικνυόμενη λύση.

Συναφές και το παράδειγμα του καπνίσματος. Η προτροπή ότι δεν επιτρέπεται το κάπνισμα μετατρέπεται σε νομική υποχρέωση, εφόσον γίνεται σε κλειστούς δημόσιους χώρους, διότι έτσι προφυλάσσεται άμεσα η υγεία των τρίτων. Εντεύθεν, το βάρος πέφτει στην προστασία της δημόσιας υγείας (συλλογικό αγαθό), στην οποία ο καθένας υποχρεούται να συμβάλλει, διότι τελικά αφορά και τον ίδιο, από αυτόν δε το κράτος

δικαιούται να αξιώνει και την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής αλληλεγγύης (άρθρ. 25 παρ. 4 Συντ).

Ο απόηχος των ανωτέρω αποτυπώνεται και στην υπ' αριθμ. 2387/2020 απόφαση του ΣτΕ, όπου ορίζεται ότι «το [υποχρεωτικό] μέτρο του εμβολιασμού, καθ' εαυτό, συνιστά σοβαρή μεν παρέμβαση στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και στην ιδιωτική ζωή του ατόμου και δη στη σωματική και ψυχική ακεραιότητά του, πλην όμως αυτή είναι συνταγματικώς ανεκτή, υπό τις ακόλουθες προϋποθέσεις: α) ότι προβλέπεται από ειδική νομοθεσία και β) ότι παρέχεται δυνατότητα εξαίρεσης από τον εμβολιασμό σε ειδικές ατομικές περιπτώσεις...» (σκ.13).

Ομοίως, και το γαλλικό Συμβ. Επικρατείας (απόφ. 1/2 SSR, 26.11.2001) έχει δεχθεί ότι, καίτοι ο υποχρεωτικός εμβολιασμός συνιστά περιορισμένη προσβολή του ανθρώπινου σώματος, έχει ως σκοπό την προστασία της υγείας και, εντεύθεν, δεν παραβιάζει την αξιοπρέπεια του ανθρώπου, την αρχή της αναλογικότητας αλλά και την ελευθερία της συνείδησης. Βλ. και στη διδακτ. διατριβή της *Scarlett-May Ferrié*, *Le droit à l'autodétermination de la personne humaine*, IRJS, 2018, σελ.172 επ., 185 επ., 308 επ.

Εφόσον δε ολοκληρώνεται για τον καθένα η διαδικασία εμβολιασμού, είναι θεμιτή η καθιέρωση του (ευρωπαϊκού τελικά) πιστοποιητικού εμβολιασμού, έγγραφο που δεν παραβιάζει ατομικό δικαίωμα, δεν αποτελεί δε προσωπικό δεδομένο η πιστοποίηση ότι και εγώ έχω συμβάλει στην προστασία της δημόσιας υγείας! Εντεύθεν, εκτός ορισμένων δικαιολογούμενων εξαιρέσεων που θα κρίνει ο νομοθέτης, εφεξής ουδείς δύναται να προσληφθεί στον δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα χωρίς να προσκομίσει το πιστοποιητικό υγείας, αφού, άλλως, υπάρχει κίνδυνος διάδοσης του νοσήματος. Οι δε υπάλληλοι που ήδη υπηρετούν, οφείλουν άμεσα να ολοκληρώσουν την διαδικασία εμβολιασμού, ώστε να μη μεταδοθεί ο ιός στους συναδέλφους τους που εύλογα θα διαμαρτύρονται. Έτσι, η εμμονική άρνηση μάσκας και εμβολιασμού, εκτός των διοικητικών κυρώσεων (πρόβλεψη αυστηρότατου προστίμου), θα αποτελεί νόμιμο λόγο απόλυσης του υπαλλήλου. Και ο αντίλογος δεν μπορεί να είναι ότι «εφεξής θα ασκώ τα καθήκοντά μου με τηλεργασία», διότι, πλην ορισμένων περιπτώσεων που θα αναφέρονται στην φύση της εργασίας, ουδείς εργοδότης θεωρώ ότι θα δεχθεί αυτόν τον τρόπο παροχής εργασίας ως μόνιμο. Το μέτρο αυτό μόνον ως προσωρινό και διαρκούσης της πανδημίας

νοείται. Άλλωστε, και ο εργαζόμενος στο σπίτι δεν σημαίνει ότι θα παραμείνει εφεξής έγκλειστος και δεν θα έρχεται σε επαφή με κανένα.

Τα παραπάνω ισχύουν, κατά μείζονα λόγο, για το ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό των νοσοκομείων, κλινικών και λοιπών δομών φιλοξενίας. Γι' αυτούς, η στείρα, κυρίως ιδεοληπτική και αντισυστημική, άρνηση εμβολιασμού (περίπου 40% μέχρι 60% ανά νοσοκομείο!) ενέχει και μείζονα ηθική απαξία, επιδρά δυσμενέστατα στην ψυχολογία του ασθενούς (ο οποίος έχει αξίωση να νοσηλεύεται σε ένα απολύτως υγιές περιβάλλον) και συνιστά, τελικά, πλημμελή εκτέλεση των καθηκόντων τους με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Άρα, ο εμβολιασμός του πληθυσμού λόγω πανδημίας μόνον ως υποχρεωτικός νοείται. Το καθημερινό χάσιμο ανθρώπινων ζωών ακυρώνει κάθε άλλη λύση ακαλλιέργητου νεοέλληνα.

Πέτρος Ι. Παραράς

Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου

Επίτιμος Αντιπρόεδρος ΣτΕ